

ЈУГОСЛОВЕНСКО-ПОЉСКИ ПРАВНИЧКИ СУСРЕТИ

У оквиру традиционалне сарадње Правног факултета у Београду и Правних факултета у Пољској одржан је Југословенско-пољски скуп од 17. до 22. марта у Београду. Пољску делегацију су сачињавали: doc. dr Barbara Zawadzka (Варшава), doc. dr Ewa Lejowska (Варшава), dr Lechoslaw Stepniak (Варшава), prof. dr Zbigniew Leonski (Познањ), doc. dr T. Smolinski (Варшава), prof. dr Hubert Kolecki (Познањ; продекан Правног факултета и председник делегације), doc. dr Zdzislaw Kedzia (Познањ), dr Juliusz Bloch (Познањ) и dr Boguslav Zielinski (Познањ, преводилац). Научни скуп је организован у оквиру IV сесије и то: I Држава и самоуправаљање II Историјска противречја социјализма, владавински системи самоорганизација друштва, III Диктатура пролетаријата, држава и самоуправаљање у социјализму и IV Проблеми у извршењу уговора. Скуп је отворио Декан Правног факултета у Београду проф. Владимир Јовановић упутивши срдачне речи добродошлице. Продекан Правног факултета у Познању doc. dr Hubert Kolecki захвалио је у име Пољске делегације и указао на значај ових облика сарадње. Истовремено је предложено да се ова сарадња још више интензивира.

Проф. др Стеван Врачар у реферату *Епохални изазови међузависности државе и самоуправљања* обрађује међузависност државе и самоуправљања при чему ова веза има печат карактера, облика постојања и степена развијености државе и самоуправљања као двеју друштвених творевина, облика организовања глобалне заједнице, система управљања јавним пословима. Држава у друштвено-историјској стварности појављује се и функционише као јединство сигурности. Она има истовремено класну, али и друштвену функцију, које повлаче за собом нужност постојања државног управљања јавним пословима. Самоуправљање представља настојање да се превазиђу иманентне супротности социјалистичке државе, као облик преко којег треба да се успостави систем друштвеног управљања. Систем самоуправљања не израста спонтано и непосредно из друштва, него представља својеврстан резултат политичке активности вођених снага, а то значи и да је својеврсна компонента и епифеномен државно-правне интервенције. У тој основној историјској чињеници, зато, налазе се и корени свих оних иманентних противречности и државно-правног поретка и система самоуправљања, а нарочито њихове међузависности.

У друштвено-историјском искуству развоја југословенског *самоуправног социјализма* практично је афирмисано својеврсно дејство државе и самоуправљања. Мада је потврђена веома важна улога државе, истакнуто је баш самоуправљање као начин ограничавања и обуздавања државе као отуђене силе. Постојање и функционисање државе има позитивне стране али и негативне, које се уобичајено означавају као *етатизам*. Самоуправљање такође има позитивности, али и негативности које се изражавају као аутархизам. Југословенски систем самоуправног социјализма развијао се између оптимализације позитивности и оптимализације негативности у повезивању државе и самоуправљања.

Doc. dr Barbara Zawadzka поднела је реферат на тему *Схватање самоуправљања у савременој пољској политичко-правној доктрини и њена примена у правном моделу локалног самоуправљања*. Аутор истиче двосмислено значење појма самоуправљања и то потиче од разних начина како се схвата положај те институције у односу на социјалистичку државу. У том погледу могу се разликовати два правца. Према једном, самоуправљање је фактор противан држави и ово схватање одразило се између осталог 1981. године у расправама о моделу радничког самоуправљања у предузећима, а такође о моделу локалног самоуправљања у Пољској. За други правац, самоуправљање је један од облика организовања социјалистичког друштва из кога се, као и из осталих облика раба држава. Самоуправљање треба да служи снажном повезивању државе са друштвом, потчињавању државе интересима друштва, да се спречи њено отуђење. Такво тумачење самоуправљања заступа југословенска политичка доктрина.

У Пољској постоји неколико облика самоуправљања: самоуправљање произвођача, локално (територијално) самоуправљање и задружно самоуправљање. Народни савети образују један облик самоуправљања становника неке дате територије, а такође су и органи власти у свом делокругу. Закон о систему народних савета и локалног самоуправљања од 25. јула 1983. године предвиђа: а) Они су репрезентативни органи државне власти у својој надлежности. б) Они су основни органи друштвеног самоуправљања у својој надлежности. в) Они остварују локално самоуправљање градова, општина и војводства. Да би остварили своје функције самоуправљања и локалних органа власти, савети располажу неопходним финансијским средствима, затим врше утицај на предузећа која се налазе на територији њихове надлежности и поседују компетенције које гарантују савету право да дејствује у локалним питањима од највеће важности.

Doc. dr Juliusz Bloch се бави питањем *Место сеоске општине у систему територијалне самоуправе у Пољској*. Током развоја пољске социјалистичке државе мењала се и структура и оквир надлежности општина. На садашњи правни и друштвено-економски статус општина одлучујући утицај имао је Закон од 28. 5. 1975. године о двостепеној административној структури државе. Силом овог Закона општина је постала административна јединица првог степена, која је директно потчињена органима војводског степена. Закон о систему народних одбора и територијалне самоуправе од 20. 07. 1983. године развија идеју територијалне самоуправе. Народним одборима прилази се као представничким органима државне власти, те као својеврсним представницима друштвене самоуправе. Закон држи да су народни одбори основни органи друштвене самоуправе. Закон од 1983. године садржи неколико важних принципа: 1. претпоставка надлежности у корист народног одбора. 2. Принцип претпоставке надлежности у корист народног одбора првог степена у читавом систему народних одбора. 3. Принцип самосталности у вршењу задатака. 4. Принцип законског одређивања оквира надлежности народних одбора и 5. Принцип искључивог права надлежности народног одбора у случају његове законске надлежности.

Прописи новог Закона су децентралистички и обезбеђују демократизацију управљања сеоском општином, затим спајају општинске органе са разноликим облицима самоуправе, и коначно појачана је и економска база функционисања општинског народног одбора.

Проф. др Зоран Виздаковић поднео је реферат под називом *Самоорганизација друштва*. Истиче се да је савремени капитализам у дубокој кризи и да се она одвија у претежно деструктивним облицима. Капитал није у могућности да са упоредо повећаним присвајањем вишка вредности, унапређује и услове живота за радно становништво. У таквој ситуацији удара се на буржоаску слободу и праксу еманципације најамних радника и насиље улази у само језгро продукционих односа. Али и социјалистичка друштва преживљавају тешке ситуације и заплете. Социјализам не настаје на властитој материјалној основи, већ из низа историјских разлога преузима обрасце развоја производних снага особене за грађанско друштво. Даље долази до ограничавања слободне, самосталне акције и иницијативе радничке класе. Гушење радничких слобода неизбежно прати сузбијање свих политичких и културних слобода. Као одговор на бирократску реставрацију раба се историјски пројекат самоуправљања заснован на развијању темељне слободе, аутономне и критичке праксе. Та стратегија најављена је у југословенској пракси. Међутим, долази до раскорака између основне историјске тежње и стварности и узроке томе треба тражити у унутрашњим противречјима, као и у дејствима светске целине капитализма и подржављених раних социјализама. И сам историјски пројект самоуправљања остао је неразвијен и непродуљен.

Доктор Zbigniew Leonski разматра *Самоуправљање високих школа у Пољској* и полази од Устава који говори да „Народна Република Пољска... обезбеђује грађанима учешће у управљању и подржава развој разних облика самоуправљања радног народа“. Закон о високом школству од 4. маја 1982. године даје високим школама карактер самоуправне јединице и каже да су високе школе самоуправна друштва факултетских

учитеља, студената и других радника школе. Закон обезбеђује одређеним друштвеним групама и органима право да управљају својим пословима (корпорацијски карактер самоуправљања). Друго, те групе учествују у вршењу самоуправљања обављачки на основи закона. Треће, те групе и њихови органи управљају пословима који се третирају као вршење задатака државе, а посебно администрације. Четврто, ово управљање реализује се по принципима самосталности. У високим школама основни органи управљања имају колегијални карактер. То су Сенат и Савет факултета и они су одлучујући органи у основним питањима. Монократски органи који се одабирају путем избора су ректори (заменици ректора) и декани (заменици декана).

У овим самоуправним организацијама учествовање у вршењу самоуправних функција односи се на управљање властитим пословима а то су: вођење научних истраживања, школовање и васпитавање студената, итд. Органи високе школе предузимају активности које имају карактер правних докумената (аката) управљања усмерених или на раднике високе школе или на студенте. Високе школе су релативно самосталне у односу на децентрализовану управу.

Проф. др Радован Павићевић у свом раду *Диктатура пролетаријата, држава и самоуправљање* обрађује три проблема. Прво, да ли је диктатура пролетаријата маргинално питање у марксистичкој теорији. Друго, однос диктатуре пролетаријата и пролетерске државе. Најзад, о односу ове две категорије и онога што ми у Југославији називамо социјалистичким самоуправљањем.

Диктатура пролетаријата није маргинално питање, није неки пројекат, који би представљао нечији изум, него она неминовно произлази из законитости развитка капиталистичког друштва, посебно законитости класне борбе и представља нужан прелаз ка бескласном друштву. Нова политичка организација друштва и политичка власт захваљујући којим пролетаријат постаје владајућа класа, што му служи као полуга за економско ослобођење рада, то би била диктатура пролетаријата. Маркс, Енгелс и Лењин сматрају да је пролетерска држава битни конститутивни чинилац диктатуре пролетаријата. Маркс разликује диктатуру пролетаријата од државе у том смислу што је диктатура пролетаријата садржина, а држава политички облик кроз који се она првенствено остварује. Пролетерска држава и диктатура пролетаријата као политички елемент у усмеравању друштва одумиру, дајући као таква одређену карактеристику и печат целом прелазном периоду. Пролетерска држава би била оно што ми у Југославији називамо социјалистичким самоуправљањем, под условом да је оно и у пракси, као што је у Програму СКЈ, схваћено као облик диктатуре пролетаријата, односно као јединствени друштвено политички систем, састављен од елемената државности у одумирању и комунистичког самоуправљања у настајању и развоју.

Доцент др Tadeusz Smolinski изложио је реферат на тему „Самоуправљање радног колектива у државном предузећу према новим законским нормама“. У Пољској су још од 1945. године раднички савети имали право да учествују на пословање државних предузећа, углавном путем друштвене контроле над радом руководећих органа предузећа. Закон о радничком самоуправљању од 1958. године предвиђа следеће органе: конференција радничке самоуправе, раднички савети привредних предузећа, председништва радничких савета и други.

Двадесет петог септембра 1981. године донета су два Закона: 1. о државном предузећу, 2. о самоуправљању радног колектива у државном предузећу. Закон о самоуправљању предвиђа да „радни колектив учествује у управљању предузећем“. Значи да већ у претпоставци ове конституције самоуправљање, тј. управљање предузећем није прихваћено као фактичко самоуправљање, него једино као учествовање у управљању предузећем, односно као утицај на ово управљање. Ипак главни управник предузећа је директор који самостално доноси одлуке и одговоран је за те одлуке. У оквир самоуправљања радног колектива у државном предузећу спада одлучивање о битним проблемима државног предузећа, изношење ставова, предузимање иницијатива и стављање предлога и вршење надзора над пословима предузећа. Државни органи могу да доносе од-

луке везане са пословањем државних предузећа једино у случајевима који су предвиђени законским прописима.

Закон о самоуправљању предвиђа: 1. општи скуп радних људи у предузећу који усваја статут предузећа, доноси одлуке о расподели дела дохотка, оцењује рад радничког савета и директора, утврђује вишегодишње планове и слично. 2. раднички савет предузећа који доноси годишње планове, одлуке у вези инвестиција, прихвата годишњи извештај, доноси радни статут, одлучује о спровођењу референдума и доноси друге одлуке.

Професор др Радомир Буровић у реферату *Санкције за неизвршење уговора* разматра битне санкције за неизвршење уговора. У овом раду учешћени је покушај да се анализирају решења и правила о санкцијама за неизвршење уговора, неиспуњење уговорних престајања, која у основном важе у скоро свим правним системима. Аутор истовремено настоји да анализира и одребене особености и специфична решења у појединим правним системима, иако једна детаљнија упоредно-правна студија санкција за неизвршење уговора није могућа. У раду су разматране санкције за неизвршење двостраних уговора и уговора са накнадом, теретних, а не и једностраних и добротних уговора. Облици неизвршења уговора подељени су на: а) одбијање извршења уговора, б) апстиненција дужника у извршењу обавезе-престајања, в) делимично извршење престајања, г) извршење престајања са недостацима, и д) закашњење у извршењу престајања (доцња дужника). Основне санкције за неизвршење уговора су: а) право стране верне уговору, повериоца, да тражи принудно извршење уговорних обавеза дужника и накнаду штете, или б) право да уговор раскине и тражи накнаду штете због неизвршења уговора. Свака од ових санкција има своје особености. Исто тако између ова два вида санкција за неизвршење уговора (уговорних обавеза) постоји одговарајући узамјамни однос.

Професор др Миодраг Орлић у кореферату на тему *Последње неизвршења уговора обрађује Уговорну казну и могућност смањења у југословенском праву*. У раду се полази од појма уговорне казне, онако како се она најчешће дефинише у нашој и страниј правној теорији. Уговорна казна може имати две различите функције. Она најпре може представљати унапред утврђену накнаду за случај да дужник не изврши уговорну обавезу. Клаузула о уговорној казни, којом се износ накнаде одређује унапред омогућава повериоцу да отклони све тешкоће које би у редовном спору имао да савлада.

Могуће је, а то је случај у уговорима и у унутрашњем и у међународном привредном праву да клаузула о уговорној казни добије и обележје средстава притиска. Наиме, уговорна казна се често одређује у нешто вишем износу него што се предвиђа да може бити штета за повериоца због неиспуњења уговора од стране дужника. Ова околност може додатно утицати на дужника да испуни своју обавезу из уговора иако то у другим приликама можда и не би учинио. У појединим правним системима уговорна казна може садржати оба поменућа обележја, у другима само обележје унапред одребене накнаде.

Уговорна казна је споредна обавеза и отуда зависи од постојања и пуноважности главне обавезе (чије извршење обезбеђује). Отуда, ако је ништава главна обавеза, на чије се испуњење уговорна казна односи, ништава је и уговорна обавеза о казни. Овај однос акцесорности постоји без обзира на облик у коме се испољава.

У III делу рада разматра се однос уговорне казне и накнада за штету због неиспуњења обавезе и задоцњења у испуњењу. У вези са овим износом се различити проблеми и решења у југословенском и страном праву.

У току трајања научног скупа вођене су расправе у којима је учествовао већи број дискутаната са југословенске и полске стране. Покренута су многа интересантна питања. Једно од важнијих је питање самоуправљања и његовог односа са државом. Ту су се искристалисала два схватања. По једном схватању самоуправљање се не може одвојити од државе, што би значило да органи самоуправљања имају елементе државности и обрнуто. По другом схватању наводе се историјски примери

(Париска комуна) када је самоуправљање на делу било аутономно и овај процес се не може везивати само за државу, већ и за еманципаторску праксу. Затим, постављено је питање да ли се може уопште говорити о самоуправљању, ако самоуправљачке целине не доносе самоуправне опште акте? Расправљало се и око појмова легална и легитимна власт. У области имовинског права разговарало се о санкцијама за неизвршење уговора и при томе се правила компарација са југословенским, пољским и другим правним системима.

Све ово указује на плодну научну комуникацију, али и потребе одржавања и даљег развоја пријатељских односа са поменутиим Правним факултетима у Пољској.

Рајко Јелић

ТРЕЋИ КОЛОКВИЈУМ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ — ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ И УНИВЕРЗИТЕТА PARIS I (PANTHÉON — SORBONNE)

На Правном факултету у Београду одржан је од 6. до 12. маја 1985. године трећи југословенско-француски скуп Универзитета у Београду — Правни факултет и Универзитета Paris I (Panthéon — Sorbonne). Скупу су присуствовали, поред чланова француске делегације и наставника и сарадника Правног факултета у Београду, и угледни представници научног, културног и јавног живота.

Трећи југословенско-француски скуп припремљен је и тематски подељен тако да обухвати и област јавног права и област приватног права. Реферате из области јавног права поднели су с француске стране професори Клод-Албер Колиар (*Claude-Albert Colliard*), Жерар Конак (*Gérard Conac*), Жорж Дипуи (*Georges Dupuis*) и Жерар Тимсит (*Gérard Timsit*), а с југословенске професори Војислав Симовић и Павле Николић, и доцент Стеван Лилић. Реферате из области приватног права поднели су с француске стране професори Жак Гестен (*Jacques Ghestin*) и Ив Гијон (*Yves Guyon*), а с југословенске професор Живомир Борђевић.

Скуп је отворио Декан Правног факултета у Београду, професор Владимир Јовановић, који је у поздравној речи пожелео добродошлицу свим гостима и присутнима и изразио задовољство што се успешно наставља сарадња између ових угледних високошколских институција. На исти начин, у истом расположењу и с истим жељама скуп је поздравно у име француске делегације и Универзитета Paris I Декан, професор Клод-Албер Колиар. У име Универзитета у Београду, жеље за успешан рад овог скупа, настављање и продубљивање сарадње упутио је Ректор Универзитета, професор Војислав Петровић.

После поздравних говора, отпочело се с радом. председавајући, професор Војислав Симовић, отворио је радни део скупа, а затим је дао реч професору Колиару. У реферату под насловом: „Савремени системи развоја технолошких и енергетских избора“ (*«Les systèmes actuels d'évaluations des choix technologiques et énergétiques»*), професор Колиар, говорећи о обележјима и правцима најновијих промена у Француској и у свету, посебно истиче промењено место и улогу закона као правног акта. Полазећи од улоге стручњака у креирању савремених друштвених процеса и указујући на њихову све већу улогу у процесима правног нормирања, као и на значајну улогу која у истим нормативним процесима припада запосленима („област рада“), професор Колиар сматра да опада улога државе у појединим деловима области стварања права што доводи до слабљења или губљења „домена закона и нормативности“.

После избора новог председавајућег, професора Колиара, реч је добио професор Павле Николић. У реферату под насловом: „Процес доношења одлука у уставном систему СФРЈ (Скупштински и делегатски систем)“, професор Николић посебну пажњу посвећује еволуцији у устав-